

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

2 juli 1969

54e jrg.

No. 2702

Verschijnt wekelijks

Zwarte-Pieten

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. C. Bos; R. Iwema; L. H. Klaassen;
H. W. Lambers; P. J. Montagne; A. de Wit

REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

J. van der Burg

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BESGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck

INHOUD

Zwarte-Pieten	665
<i>Mr. J. J. H. Jacobs:</i>	
AOW, BTW en IB: rechtvaardige drukverdeling?	666
<i>J. Varkevisser:</i>	
Technische vereenvoudiging ta- rieven inkomstenbelasting	672
<i>P. B. de Boer:</i>	
Ontwikkelingshulp als achtergrond van toekomstige landbouwpolitiek	673
Redactioneel	669
Rijnmonds wel en wee	671
Ingezonden stuk	674
Boekennieuws	676
Geld- en kapitaalmarkt..	677

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Er wordt dezer dagen heel wat afgezien. Niet alleen door wielrenners. Neem nu de Minister van Financiën; zou hij zo nu en dan eens niet in de verleiding komen de pijp maar aan Maarten te geven? Zo'n reactie zouden wij ons heel wel kunnen voorstellen na de indiening van het jongste (14e) halfjaarlijkse economische rapport van de Sociaal-Economische Raad. In feite toch is dit een studie, waartegen de minister „dankjewel” moet zeggen en aan welks aanbevelingen hij zich — gezien de unanimiteit (minus één dan) ervan — bezwaarlijk kan onttrekken, hoewel hij weet dat het zeer moeilijk zal zijn de raad van de SER op te volgen. Enigszins cru geformuleerd: de SER heeft een potje Zwarte Piet gespeeld; werkgevers-, werknemers- en Kroonleden zijn vervolgens eensgezind met vakantie gegaan na eerst de Zwarte Piet naar de Kneuterdijk te hebben gestuurd; de eigen verantwoordelijkheid van de minister verbiedt hem de kaart weer terug te sturen.

Natuurlijk is het plezierig dat de SER nu zo eensgezind optreedt en dat de sociale antagonisten na vele maanden gekissebis elkaar blijken te hebben gevonden op een soort van basisovereenkomst voor 1970. Die overeenkomst heeft inderdaad veel aantrekkelijks; vooral de werknemers hebben een sterke kaart in handen met hun dubbele indexering (1. evenveel extra looncompensatie als de prijsstijgingen de 3,5% te boven gaan; 2. spaarloon of betere pensioenvoorzieningen indien de produktiviteit met meer dan 4% zal stijgen). Aan de andere kant is het voor de werkgevers een aangenaam vooruitzicht dat de kans op excessieve nominale-looneisen vrijwel nihil wordt en dat door de overeengekomen loonindexering hun als het ware een „incentive” wordt gegeven om door middel van het eigen prijsbeleid dergelijke eisen te voorkomen.

Deze inflatie-incentive — en dat achten wij evenwel een belangrijk nadeel — gaan de werknemers nu echter missen. Door de indexering (looncompensatie voor extra prijsstijgingen) worden voor hen namelijk de harde kanten van de inflatie — althans op de korte termijn — automatisch weggenomen; de weerstand tegen de inflatie loopt dan alle kans bij hen te worden verzwakt. Hoe rechtvaardig ook in principe, dergelijke indexeringen (en dat geldt ook voor het idee van de jaarlijkse automatische correctie van de I.B.-tarieven voor inflatie) hebben het nadeel dat zij de weerstand tegen het onheil, welks gevolgen zij willen opvangen, paradoxaal genoeg daarvoor juist verzwakken.

Het klinkt enigszins gechargeerd, maar goed beschouwd vormt deze indexatie-clausule in het SER-advies een vorm van afwenteling. Door deze indexering namelijk wentelen de werknemers hun aandeel in de strijd tegen de prijsstijgingen in eerste instantie af op de twee overgebleven partijen (de regering en de werkgevers), en wordt hun een autonoom stukje motivatie contra inflatie ontnomen. Bij alle blijdschap over het SER-rapport mag dit, wat onbelichte, aspect toch ook wel eens naar voren worden gehaald.

Op een ander, eveneens wat veronachtzaamd'aspect wijst Victor Halberstadt in *Vrij Nederland* van vorige week, waarin hij schrijft over „de buitenparlementaire oppositie van de SER”. Halberstadt wijst op het feit dat de unanimiteit van het rapport het in feite tot een bindend advies maakt, dat de regering wel móet opvolgen:

→

AOW, BTW en IB:

„Inderdaad lijkt het er veel op of de SER-leden ook de taak van het parlement hebben overgenomen door de vaak herhaalde standpunten van met name Den Uyl e.s. tot de haren te maken en via de unanimitie van het advies én de verdeeldheid der regeringspartijen, de regering welhaast te dwingen het advies over te nemen. Een harmonischer samenspel tussen parlementaire en buitenparlementaire oppositie is voor velen ondenkbaar geweest.”

Opmerkelijk is het inderdaad. Er werd en wordt wel eens getwijfeld aan de betekenis en de invloed van de SER. Nu echter de raad zich eensgezind opstelt, blijkt zijn invloed sterker te zijn dan die van het Parlement. Wij zouden ons kunnen voorstellen dat leden van de oppositie, hoe blij zij ook zullen zijn met de uitkomst van het SER-advies, zich afvragen: „Waarvoor zit ik hier nog eigenlijk?”

Terug naar minister Witteveen. De rekensom, welke de SER hem heeft gepresenteerd als alternatief voor een verhoging van de BTW per 1 januari a.s., zal naar alle waarschijnlijkheid minder eenvoudig te realiseren zijn dan de SER het doet voorkomen (waarbij we dan maar voorbijgaan aan de economisch-politieke moeite, welke het deze minister zal kosten om géén BTW-verhoging maar wél het verschuiven van een groter deel van de inflatiecorrectie in de inkomstenbelasting naar 1971 in te voeren). In de eerste plaats is het heel goed mogelijk dat de „spending” ministers hun collega op de Kneuterdijk tijdens de voorbereiding van de begroting voor 1970 al met zodanige verlangens hebben bestookt, verlangens die de jaarlijkse stijging van de trendmatige begrotingsruimte reeds overtreffen, verlangens echter ook wier inwilliging voor een belangrijk deel onontkoombaar is, dat in de calculatie van minister Witteveen óók bij een uitstel van de komende belastingcorrectie, als bedoeld door de SER, toch reeds een verhoging van de BTW noodzakelijk is.

In de tweede plaats is het nauwelijks een serieuze bijdrage van de SER te noemen, wanneer hij aandringt op „enige beperking van overheidsuitgaven, waarbij in het bijzonder aandacht dient te worden besteed aan opvoering van de efficiency van de overheidsapparaat” en dat nota bene nog voor een bedrag in de orde van grootte van vele tientallen miljoenen gulden! Voor dergelijke, zeer algemeen gehouden en geen concrete terreinen van overheidsbemoeienis noemende, suggesties heeft de regering beslist de SER niet nodig. Die zijn dagelijks in het ochtendblad te vinden.

De SER had er waarschijnlijk verstandiger aan gedaan in deze de houding aan te nemen van dat éne lid van de Raad, dat de eensgezindheid doorbrak en waarvan het in het persbericht heet dat hij „op zichzelf kan instemmen met het terugdrukken van de prijsindex van het gezinsverbruik door het achterwege laten van bepaalde overheidsmaatregelen”, maar die van „oordeel is dat het niet tot de taak van de Raad behoort aan te geven op welke wijze de financiering hiervan tot stand moet worden gebracht”. Dan was het probleem van de minister er niet minder op geweest, maar dan was in ieder geval niet de indruk gewekt, dat hij alle perikelen kan omzeilen door simpelweg het advies van de SER te volgen.

De regering verdient het alleszins met de Zwarte Piet te blijven zitten; zij heeft het afgelopen jaar daarvoor vaak genoeg geblunderd. De partners van de regering in het georganiseerd overleg hadden echter best wat minder gretig mogen zijn met het haar toespelen van die Zwarte Piet. Zó onschuldig zijn zij nu ook weer niet in hun economisch gedrag van het verstreken half jaar.

dR

Hoewel de discussie over de samenhang tussen de premieheffing voor bepaalde sociale verzekeringen ¹ en de inkomstenbelasting ² niet nieuw is, willen we toch een enkel aspect van deze samenhang opnieuw bezien. Het doel van deze notitie is na te gaan of de invoering en de te verwachten ontwikkeling van de per 1 januari 1969 in werking getreden nieuwe wet op de omzetbelasting, de zogenaamde BTW, een herziening vraagt van de financiering van de AOW en AWW. Met name willen we aangeven of de momenteel bestaande samenhang tussen premieheffing en IB bijdraagt tot een rechtvaardige verdeling van de lasten.

PREMIE IS MATERIEEL BELASTING

Het zal de lezer bekend zijn dat een aanslagbiljet premieheffing niet veel verschilt van een aanslagbiljet inkomstenbelasting. De vraag of de premieheffing materieel een belasting is, of met een belasting op één lijn gesteld kan worden, is voor de betaler van de premies niet bijster interessant. We volstaan met op te merken dat het verband tussen offer (premiebetaling) en bate (uitkering c.q. recht op uitkering) ten aanzien van de individuele premieplichtige ontbreekt. De financiering van de AOW- en AWW-uitkeringen geschiedt immers op basis van een omslagstelsel, hetgeen er ruwweg op neer komt dat het actieve deel van de bevolking aan het (nog) niet of niet meer actieve deel van de bevolking een deel van het inkomen gedwongen overdraagt. Er treedt meer een herverdeling van het nationale inkomen op gedurende dezelfde periode, dan een verschuiving van het inkomen van de premieplichtige naar de toekomst ³.

Wél weet de premieplichtige voor welk doel hij betaalt. Doch ook bij een enkele als belasting aangemerkte heffing is het doel van heffing aangegeven ⁴. De vraag of een heffing in rechtstreeks verband gebracht kan worden met het doel van de heffing is kennelijk niet essentieel voor de vraag of die heffing een belasting is of niet. Wij zijn derhalve van mening dat de hier bedoelde premieheffing materieel op één lijn gesteld kan worden met belastingheffing volgens de bekende definitie van belastingen van Prof. M. J. H. Smeets ⁵.

De financiering van de AOW en AWW vindt vrijwel geheel plaats door middel van premieheffing. Daarnaast is er sedert enkele jaren een relatief geringe bijdrage uit de algemene middelen. Aangezien de uitkeringen in het verleden een spectaculaire ontwikkeling te zien hebben gegeven — en deze ontwikkeling zal zich in de toekomst doorzetten — vond en vindt er een regelmatige verhoging plaats van de premies. De verhoging van de premies wordt langs twee wegen bereikt: door verhoging van de tarieven en door verhoging van het premieplichtig inkomen (Y_p -plafond). Deze ontwikkeling is weergegeven in tabel 1. Voor 1969 bedraagt de maximaal te betalen premie f. 1.717. De totale premie-opbrengst bedroeg in 1968 naar raming ongeveer f. 4,5 mrd. (Zie de M.v.T. op het begrotings-

rechtvaardige drukverdeling?

hoofdstuk van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Zitting 1968-1969-9800, blz. 18 en 19).

De premiedruk (in procenten van het nationale inkomen) is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen en zal in de toekomst nog wel stijgen, onder meer omdat de gedachten over een sociaal aanvaardbaar minimum inkomen leiden tot een structurele verbetering van de minimum inkomens en daarmee van de AOW- en AWW-uitkeringen, en omdat de bevolking „vergrijsd”, hetgeen wil zeggen dat de verhouding tussen het aantal premieplichtigen en genietters van de AOW-uitkeringen steeds ongunstiger wordt uit een oogpunt van financiering.

De betaalde premie AOW en AWW is krachtens art. 45 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 aftrekbaar (hetzelfde geldt uiteraard voor de loonbelasting). De reële premielast (P_r) is derhalve kleiner dan de nominale premielast (P_n). Door de progressie van de IB-tarieven wordt het verschil tussen P_n en P_r steeds groter bij stijging van het premie-inkomen (Y_p). Grafiek 1 beeldt dit grafisch uit.

Het belastingvoordeel dat ontstaat door de aftrekbaarheid van de premies AOW en AWW bij de berekening van het fiscale inkomen (sedert 1965 belastbaar inkomen geheten) voor alle belastingplichtigen tezamen kan voor 1969 geraamd worden op f. 1,3 mrd.⁶ Voor 1964 maakten we een schatting van ruim een half miljard gulden. Dit betekent dat de bijdrage van de fiscus aan de financiering van de AOW en AWW zeer groot is, heel wat groter dan de rechtstreekse bijdrage uit de algemene middelen. In een Lorentz-curve is de kromming van de lijn die de verdeling aangeeft van het belastingvoordeel (in procenten van het totale voordeel) dat ten goede komt aan de belastingplichtigen (in procenten van het totaal aantal belastingplichtigen) zeer sterk.

De afstand in grafiek 1 tussen P_n en P_r is in de afgelopen jaren steeds groter geworden. Dit wordt niet alleen veroorzaakt door de stijging van de premies, maar ook door de stijging van de IB-druk.

Het effect van de gezamenlijke heffing van premies AOW en AWW en inkomstenbelasting kan in grafiek 2 worden afgelezen (blz. 668). Ter toelichting van deze grafiek geven we het volgende voorbeeld:

Stel $Y_p = f. 8.000$; het sociaal aanvaardbaar minimum-inkomen voor het in onze voorbeelden ten tonele gevoerde gezin kan op f. 5.000 gesteld worden⁷. Het vrij beschikbaar inkomen bedraagt dan $Y_p - f. 5.000 = f. 3.000$. Onze belasting- en premieplichtige moet uit het vrij beschikbare inkomen eerst zijn inkomstenbelasting en premieheffing betalen: P_n bedraagt f. 848 (10,6% van f. 8.000) en de IB f. 174. De premieheffing en inkomstenbelasting vergen 34% van het vrij beschikbaar inkomen. De belasting- en premieplichtigen met premie-inkomens tussen f. 10.000 en f. 20.000 zien ongeveer 30% van het vrij beschikbare inkomen wegbelast. Daarna stijgt het percentage langzaam. Bij een premie-

TABEL 1.

Ontwikkeling premiepercentages AOW en AWW en premieplichtig inkomen

Jaar	Y_p -plafond	% AOW	% AWW
1957	6.900	6,75	—
1958	6.900	6,75	—
1959	7.450	6,75	—
1960	7.450	5,5	1,25
1961	8.250	5,5	1,25
1962	8.250	5,75	1,25
1963	9.000	6,8	1,3
1964	10.625	6,8	1,3
1965	12.000	8,7	1,5
1966	12.750	8,7	1,5
1967	14.050	8,8	1,4
1968	15.350	9,0	1,4
1969	16.200	9,1	1,5

inkomen van f. 30.000 is het percentage afgerond 33%, bij f. 60.000: 44%.

BTW DEGRESSIEF

Tot zover hebben we alleen gewezen op de premieheffing AOW en AWW en de inkomstenbelasting. Daarnaast heeft de overheid nog een derde belangrijke bron van inkomen: de omzetbelasting.

¹ We beperken ons tot de premies geheven krachtens de Algemene Ouderdomswet (AOW) en de Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW).

² Wanneer we in het vervolg spreken van inkomstenbelasting (IB), dan begrijpen we hieronder ook de loonbelasting.

³ Cf. P. G. Ridder: „Overheidsbijdrage in de financiering van sociale verzekering” in *Fiscaal-economische opstellen* (Schendstok-bundel), blz. 181 e.v.

⁴ Bijv. de motorrijtuigenbelasting, voor zover de opbrengst ten goede komt aan het Rijkswegenfonds.

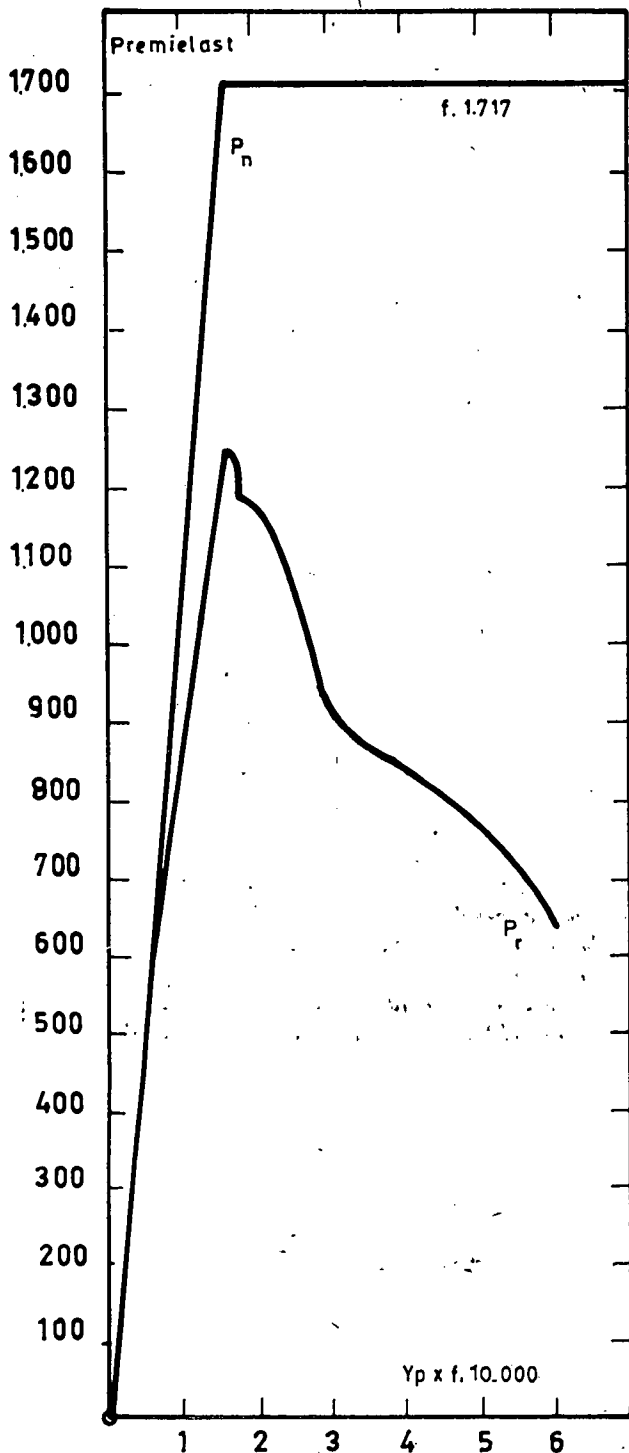
⁵ Zie o.a. *Opstellen over openbare financiën*, 2, opstel drie, blz. 93 (Overdruk uit *Maandschrift Economie*, mei en juni 1950: „Belastingen zijn uit hoofde van hun budgettaire functie: aan de overheid volgens algemene door haar vastgestelde normen, verschuldigde éénzijdige afdwingbare prestaties, zonder dat hier- tegenover een in het individuele geval aanwijsbare tegenprestatie staat en dienende tot dekking van publieke uitgaven. Uit hoofde van haar regulerende functie kunnen belastingen in meer of minder sterke mate dienstbaar worden gemaakt aan het economische en sociale beleid van de overheid; zulks kan gepaard gaan met een terugdringen van de budgettaire functie”.

⁶ Zij die over recente cijfers en modern rekentuig beschikken kunnen dit exacter berekenen.

⁷ Het minimum inkomen voor een gezin met twee kinderen stellen we op f. 5.000. De AOW-uitkeringen voor gehuwden zijn hoger. Het werken met een glijdende schaal in plaats van met een vast bedrag voor het vaststellen van het minimum inkomen is verdedigbaar. Wij hebben dit niet gedaan, omdat we een groot verschil aanwezig achten tussen het inkomen dat dient ter opheffing van de nooddrift (zonder dit inkomen is het leven uitgesloten) en het inkomen dat dient ter dekking van uitgaven, die men aan zijn stand of beroep verplicht is te doen.

GRAFIEK 1

Nominale en reële premielast voor premie-inkomens tot f. 60.000

Eenvoudigheidshalve is aangenomen dat het fiscale inkomen, Y_f , het verschil is tussen het premie-inkomen (Y_p) en de nominale premie (P_n). Het toegepaste tarief is dat van tabel 1969; groep III, 2: in het algemeen de gehuwde met tweevoudige kinderastrek. Bovendien hebben we voor de berekening aangenomen dat de af-

TABEL 2.

Procentuele verdeling van de totale belastingopbrengst geheven door centrale overheid en lokale autoriteiten op (groep I) inkomen en (groep III) omzet

	Bonds-republiek		Frankrijk a)		Italië		Nederland b)		België	
	I	III	I	III	I	III	I	III	I	III
1958	42	47	33	63	23	67	56	40	40	54
1959	42	47	33	63	23	68	55	41	41	53
1960	45	45	32	64	23	68	55	40	40	54
1961	47	44	31	66	22	69	56	39	39	55
1962	48	43	30	66	23	67	56	39	41	54
1963	48	44	29	67	24	66	55	39	41	54
1964	48	44	31	66	26	65	55	40	40	54
1965	47	45	32	65	28	65	56	39	41	53

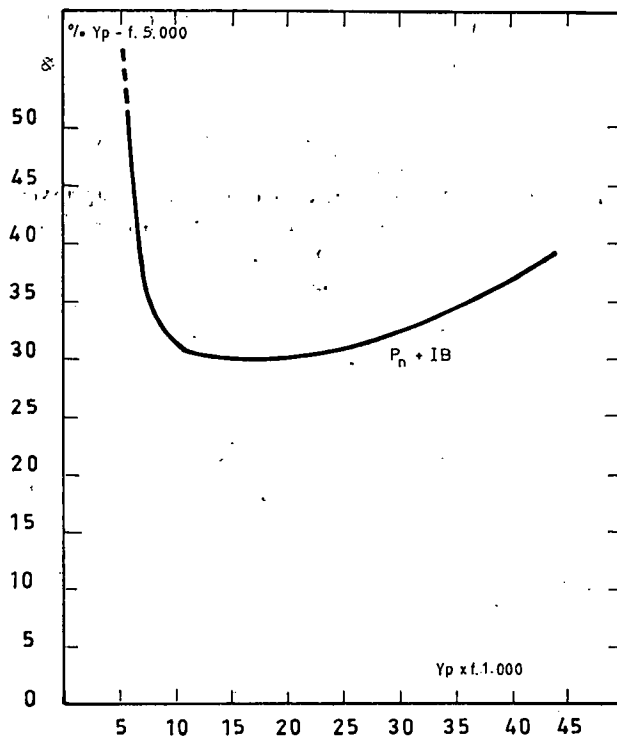
a) De „forfaitaires sur les salaires” zijn onder rubriek III gebracht.

b) Onder groep I vallen: de inkomsten-, loon-, dividend-, commissarissen-, vennootschaps-, kansspel- en grondbelasting; onder groep III vallen de omzetbelasting, invoerrechten, motorrijtuigenbelasting, accijnzen, zegelrechten en het recht op de mijnen.

Bron: De belastingopbrengsten in de E.E.G. 1958-1965. Publikatie van het Bureau voor de Statistiek der Europese gemeenschappen, 1967, tabel 8.

GRAFIEK 2

Druk van $IB + P_n$ in procenten van Y_p — f. 5.000 (tarieven 1969, tariefgroep III,2)

trekbaarheid van de premies samenvalt met de verschuldigheid in materiële zin, en dat aan de voet, voor zover de premies niet ingehouden zijn, bij ieder premie-inkomen een aanslag vastgesteld wordt. We hebben in beide grafieken de lijnen vloeiend getekend.

De BTW belast een veel groter deel van de goederen en diensten die de eerste levensbehoeften bevredigen dan de oude omzetbelasting — zij het naar een gematigd tarief. Volgens een berekening van het Centraal Planbureau⁸ van vóór de invoering van de BTW werkt de BTW in procenten van het totale belastbare verbruik zeer licht progressief. Aangezien het deel van het inkomen dat niet

besteed wordt aan de consumptie van goederen en diensten toeneemt naarmate het inkomen stijgt, mag men stellen dat de BTW licht degressief werkt ten opzichte van het premie-inkomen en iets sterker degressief ten opzichte van

⁸ Zie de parlementaire behandeling van de nieuwe wet op de omzetbelasting, bijlage III bij de M.v.A., Zitting 1967-1968-9324, 9410, stuk no. 7.

het vrij beschikbare inkomen ⁹.

De indicatie die grafiek 2 geeft, nl. dat de premieheffing en de inkomstenbelasting tezamen, gerelateerd aan het vrij beschikbare inkomen, eerst bij ongeveer f. 25.000 premie-inkomen progressief werken, wordt, indien we de werking van de BTW mede in aanmerking nemen, nog versterkt. De druk van premieheffing, inkomstenbelasting en omzetbelasting werkt proportioneel of zelfs degressief ten opzichte van het vrij beschikbare inkomen voor premie-inkomens tot ongeveer f. 25.000, dat wil zeggen voor de overgrote meerderheid van de inkomstenstrekkingen in ons land.

In het voorgaande hebben we alleen de kwantitatief belangrijkste componenten uit het totaal van de belastingen op het inkomen, winst en vermogen enerzijds en van de kostprijsverhogende belastingen anderzijds gelicht. Daarbij hebben we de premieheffing AOW en AWW tot de eerste groep van belastingen gerekend. Van de overige belastingen zien we in deze notitie af.

Zien we naar de situatie in de EEG-landen, dan blijkt dat de totale belastingdruk, gerelateerd aan het bruto nationale inkomen per land niet veel verschilt ¹⁰. Wel loopt de verdeling van de belastingdruk uiteen, zoals uit tabel 2 blijkt.

In tabel 2 hebben we niet overgenomen de cijfers met betrekking tot Luxemburg. Voorts hebben we de belastingen op het vermogen (groep II) niet opgenomen. De indeling van de belastingen in tabel 2 ligt anders dan de gebruikelijke hier te lande: belastingen op inkomen, winst en vermogen enerzijds, en de kostprijsverhogende belastingen anderzijds. De cijfers zijn niet geheel vergelijkbaar en hebben slechts een indicatieve waarde ¹¹. Wel kunnen we uit deze cijfers afleiden dat, indien Nederland zich wil aanpassen aan het Europese patroon, de kostprijsverhogende belastingen relatief zullen stijgen. In het kader van de harmonisatie en unificatie van de BTW zullen de tarieven daarvan omhoog gaan.

BELASTINGDRUK STIJGT

De totale belastingopbrengst in Nederland is, gerelateerd aan het nationale inkomen tegen marktprijzen, van 1963 tot 1969 met ruim drie punten gestegen ¹². Sedert 1966 is de verdeling van de belastingdruk over belastingen op inkomen, winst en vermogen en de kostprijsverhogende belastingen aan het verschuiven ten gunste van de laatste groep van belastingen ¹³.

Voorts mogen we als gegeven aannemen:

a. De totale belastingdruk zal in de eerstkomende jaren stijgen ¹⁴;

b. Deze stijging zal vooral veroorzaakt worden door verhoging van de kostprijsverhogende belastingen en daaruit weer met name door verhoging van de BTW-tarieven. De Regering is voornemens volgend jaar het BTW-tarief met één punt te verhogen. Dit zou mede plaatsvinden in het kader van een aanpassing van onze belastingstructuur aan de andere (maar wat doen Frankrijk en Italië?) EEG-landen. Over de noodzakelijkheid of de gewenstheid van deze aanpassing zullen we hier niet spreken. We accepteren het streven naar aanpassing als een datum. Naast verhoging van de BTW-tarieven (en tarieven van andere kostprijsverhogende belastingen; waarom geen belasting op de frisdranken?) wordt de aanpassing aan de belastingstructuur van de andere EEG-landen ook bereikt door ver-

Redactioneel

Tot vreugde van de Redactie is de heer De Wit, na lange ziekte, zover hersteld dat hij weer met werken kan beginnen. Hij zal daarbij als lid van de Commissie van Redactie inzonderheid het algemene beleid van het blad begeleiden. In verband daarmee is, in gezamenlijk overleg, de taak van redacteur-secretaris door Curatoren van het Nederlandsch Economisch Instituut opgedragen aan Drs. P. A. de Ruiter, die de dagelijkse verantwoording voor het blad zal dragen. Tevens is Drs. J. van der Burg, die sinds enige maanden aan ESB is verbonden, benoemd tot adjunct redacteur-secretaris van ESB. Tezelfdertijd treedt Drs. R. Iwema, hoofd van de afdeling Macro-Economisch Onderzoek van het Nederlandsch Economisch Instituut en de lezers van ESB uit talrijke publikaties bekend, toe tot de Commissie van Redactie.

Het lijkt goed op het moment dat, in onze ogen, belangrijke verschuivingen in de redactionele taken optreden, het standpunt van de gehele redactie ten aanzien van het beleid van het blad weer te geven. Naar ons aller mening is en blijft ESB een open forum, waarvan wij hopen dat ieder die een geargumenteerde mening wil uiten over een sociaal-economisch probleem het als medium zal kiezen.

Het zal opgefallen zijn dat de zogenaamde „derde pagina” soms een sterker en meer uitgesproken teneur heeft dan men van ESB gewend was. Ook als redacteur-secretaris zal de heer De Ruiter, naar wij hopen, menige derde pagina schrijven. Het daarin gestelde is ten eerste voor zijn persoonlijke verantwoording en geeft ten tweede niet noodzakelijkerwijs de mening van de gehele redactie weer. Anders gezegd: dR betekent niet de redactie, maar De Ruiter. Het komt ons voor dat deze persoonlijke stijl moet kunnen worden gehandhaafd, ook bij een collectieve verantwoordelijkheid. Bij de gehele Commissie van Redactie bestaat het vertrouwen dat het ons zal gelukken ESB zijn functie in deze tijd te doen vervullen.

H. W. L.

⁹ De besparingen vormen een groter deel van het vrij beschikbaar inkomen dan van het premie-inkomen.

¹⁰ Zie de publikatie genoemd als bron onder tabel 2, met name tabel 11 van die publikatie.

¹¹ Het indicatieve karakter van deze en andere cijfers blijkt, indien men o.a. de volgende vragen tracht te beantwoorden:

1. welke heffingen rekent men tot de belastingen?;
2. hoe worden de sociale verzekeringen gefinancierd?;
3. hoe worden de opbrengsten aan een bepaald jaar toegerekend?;
4. hoe brengt men de belastingen onder in de drie rubrieken?.

Zo hebben we in tabel 2 de Franse „forfaitaires sur les salaires” onder rubriek III gebracht. Volgens de opstellers van het tableau kan men deze ook tot rubriek I rekenen. Dit geeft dan voor Frankrijk een sterk gewijzigd beeld: bij rubriek I komen er dan zeven punten bij, die bij rubriek III er af gaan.

¹² Zie Miljoenennota 1969, blz. 70.

¹³ Zie Miljoenennota 1969, tabel 5-4.

¹⁴ In het jongste jaarverslag van De Nederlandsche Bank (boekjaar 1968) wordt de hoop uitgesproken dat de belastingdruk niet vergroot zal worden. Maar als de belastingdruk vergroot moet worden zal dit „welhaast noodzakelijkerwijs de vorm moeten aannemen van een verhoging van de indirecte en dus prijsverhogende belastingen” (blz. 18).

laging van de IB-tarieven. Er is ons door de Regering een verlaging (beter is het te spreken van een correctie van het tarief) van een kleine één miljard gulden in het vooruitzicht gesteld.

c. Naast het aanpassingsstreven, of datgene wat onder die naam doorgaat, is er ook nog een streven naar vereenvoudiging van de fiscale en sociale wetgeving. Vele commissies zijn op dit terrein werkzaam¹⁵. Vereenvoudiging leidt; dat heeft de ervaring geleerd, meestal tot grotere ingewikkeldheid. Dat ligt niet aan de commissies, die zich daarmee bezig houden, maar aan de aard van het object en het beslissingenspel. Wij menen dat vereenvoudiging het beste tot stand komt o.a. — indien mogelijk — door schrapping van bepalingen en door de wetgeving niet nodeloos te verbrokkelen¹⁶.

d. Een laatste ontwikkelingstendens waaraan wij hier aandacht willen besteden is het streven naar het leggen van een relatie tussen de overheidsinkomsten en de overheidsuitgaven. Toch hoeft dit juiste streven niet te leiden tot verbrokkeling van de wetgeving, die de heffingen regelen.

Wij zijn de volgende normatieve opvattingen toegedaan:

1. De afwenteling van de belastingen op het inkomen (en de winst) is kleiner dan de afwenteling van de kostprijsverhogende belastingen. Overigens abstraheren we van de macro- en micro-economische afwenteling¹⁷.

2. De druk van AOW, AWW, IB en BTW is op het ogenblik onrechtvaardig verdeeld. Dit betekent dat wij een proportionele of licht degressieve druk ten opzichte van het vrij beschikbaar inkomen voor premie-inkomens tussen f. 10.000 en ongeveer f. 25.000 niet aanvaardbaar achten. Dat we de relatief veel hogere druk voor premie-inkomens beneden de f. 10.000 onrechtvaardig vinden, spreekt dan vanzelf. Wij erkennen dat we niet precies weten wat een rechtvaardige verdeling van de belastingdruk betekent en in welke mate men het profijt, dat men trekt van de overheidsuitgaven, bij een rechtvaardige drukverdeling moet betrekken.

3. De rechtvaardigheid kan opzijgezet worden door economische en psychologische factoren.

Nu zijn er, gelet op het voorafgaande, vele oplossingen mogelijk ter verbetering van de huidige situatie. Als één van de mogelijke oplossingen vermelden wij de volgende: de premieheffing AOW en AWW wordt ondergebracht in de inkomstenbelasting (en loonbelasting);

de aftrekmogelijkheid van deze premies voor de inkomstenbelasting vervalt daardoor. Door optelling van de premie- en IB-tarieven ontstaat een meeropbrengst, die ongeveer op f. 1,3 mrd. gesteld kan worden;

er wordt een nieuw tarief voor de IB berekend. De structuur van het nieuwe tarief dient zodanig te zijn, dat er een regelmatige progressie ontstaat van 0-50%¹⁸ voor inkomens van f. 5.000 tot f. 60.000¹⁹, rekening houdend met de degressieve werking van de BTW;

de aangekondigde correctie van de IB-tarieven dient bij het opstellen van het nieuwe tarief verwerkt te worden. De totale speelruimte voor de herziening van het tarief bedraagt derhalve ongeveer f. 2,3 mrd. Deze ruimte wordt nog vergroot, indien de verhoging van het BTW-tarief niet nodig is ter dekking van overheidsuitgaven.

Wij zijn er ons van bewust dat aan zulk een operatie nog meer aspecten verbonden zijn. Vooral de timing is van

belang in verband met de conjuncturele situatie. De voordelen van de operatie zijn onder meer:

— De wetgever dient zich opnieuw uit te spreken over de vraag of de huidige drukverdeling, vooral die van de premieheffing, nog aan de eisen van een rechtvaardige verdeling voldoet.

— Vereenvoudiging van de wetgeving doordat de heffingsbepalingen in de AOW en AWW grotendeels kunnen verdwijnen.

— Vereenvoudiging bij de uitvoering van de belastingheffing (zowel bij de inhoudingen als bij de aanslagregeling en bij de invordering). Dit betekent een kostenbesparing bij de belastingadministratie alsook bij de particulieren.

— Jaarlijkse aanpassing van tarief en beneden- en bovengrens is mogelijk. Dit kan als automatisme in de wet ingebouwd worden, evenals de correctie voor de louter nominale progressie.

— Men kan een deel van de speelruimte opofferen door de uitkeringen AOW en AWW niet belastbaar te verklaren. Ook dit zal vele administratieve zorgen wegnemen.

— Door de progressie van het nieuwe tarief te laten eindigen bij 50% en f. 60.000 voorkomt men vele ongewenste effecten van het huidige tarief van de inkomstenbelasting (uit een oogpunt van rechtvaardigheid is niet te zeggen waarom de progressie moet eindigen bij 50% en f. 60.000. Het zijn economische en psychologische factoren die een grens stellen aan de progressie). De wetgever zal expliciet moeten aangeven waarom de progressie bij een bepaald inkomen eindigt.

Mr. J. J. H. Jacobs

¹⁵ Coördinatie tussen deze commissies is niet alleen gewenst maar noodzakelijk. Dit is in onze opvatting vanzelfsprekend, omdat wij de premieheffing voor AOW en AWW als een belastingheffing aanmerken. Bovendien dienen in deze commissies andere leden dan vakspecialisten opgenomen te worden (bijv. sociologen en psychologen). Wij zouden willen pleiten voor een gecoördineerd onderzoek naar belasting- en premiedruk, waarbij tevens vragen aan de orde moeten komen als: wat vindt een Nederlander sociaal rechtvaardig enz.

¹⁶ In dit kader past een nauwgezette studie van de mogelijkheden die een zgn. negatieve inkomstenbelasting geeft. Het creëren van forfaits (plan-Grappierhaus), die niet imperatief toegepast worden, zal de belastingplichtige nopen tot tweemaal rekenen i.p.v. één maal, zoals nu het geval is (tenzij de forfaits zo hoog zijn, dat zonder rekenwerk blijkt dat zij voordeliger zijn). Een ogenschijnlijk vereenvoudiging leidt dan tot grotere ingewikkeldheid.

¹⁷ Voor degenen die menen dat alle belastingen (inclusief premieheffing) in zeer grote mate of geheel afgewenteld worden, is een structuurverandering van de belastingheffing voor de betaler zonder veel betekenis, als zij tevens hierbij aannemen dat iedereen in gelijke mate slaagt in die afwenteling.

¹⁸ Cf. F. Th. Gubbi: „Slagvaardige conjunctuurpolitiek”, *ESB*, 23 april 1969, blz. 401, noot 13. Volgens Gubbi treft de drukverzwaring door de inflatie vooral inkomens tussen f. 24.000 en f. 60.000 (in gulden van 1964). Hoewel wij tegen deze willekeurige drukverzwaring zijn (we zijn nog meer tegen inflatie gekant), merken we op dat deze inkomens een stootje kunnen velen en bovendien kwantitatief voor de opbrengst van de IB belangrijk zijn. I.p.v. 0-50% kan men ook bijv. 20-70% nemen. Het kiezen van de absolute hoogte van het tarief zal niet alleen afhangen van de eisen van rechtvaardigheid, maar ook van budgettaire en doelmatigheidseisen. Ook de economische gewenstheid van bepaalde tarieven en minima en maxima speelt een rol. Met dit laatste is het — kwantitatief — moeilijk gesteld. (Cf. *The Economist* van 31 mei 1969, blz. 54 en 55: „Taxing in the Dark”).

¹⁹ De genoemde bedragen zijn geen magische getallen. Het door ons voorgestelde tarief is zonder nader onderzoek, waarvoor we in noot 15 gepleit hebben, even onwetenschappelijk uit economisch oogpunt als het huidige tarief. Maar hoogstwaarschijnlijk wél iets rechtvaardiger.

Rijnmonds wel en Wee

Een grote ijsberg, onder water, resp. het topje ervan, dat bóven water uitsteekt. Dit was de uitleg, die wij hoorden geven aan de non-figuratieve afbeelding op de omslag van *WONEN, LEVEN, WERKEN IN RIJNMOND*. De „ijsberg” zou de grote hoeveelheid basismateriaal zijn, die het door de Stichting Onderzoek Arbeidssituatie in het Rijnmondgebied uitgebrachte vierdelige rapport over „Productiviteit en regionale arbeidsverhoudingen” heeft opgeleverd. Het „topje” is dan het zojuist verschenen dunne boekwerkje *WONEN, LEVEN, WERKEN IN RIJNMOND*¹, dat een „industriële bewerking” heet te zijn van voornoemd rapport.

Met de interpretaties van boekomslagen kan je alle kanten op. Dat bewees wel het — hier voorzichtigheidshalve maar anoniem gehouden — lid van de Stichting, die de twee — op de omslag blauwe — figuren wenste te interpreteren als zeer diep vaarwater (rechts) en weinig blauwe lucht (links). Het werd natuurlijk schertsenderwijs opgemerkt, maar het tekent niettemin aardig de sfeer waarin de bewuste onderzoeken zijn verricht.

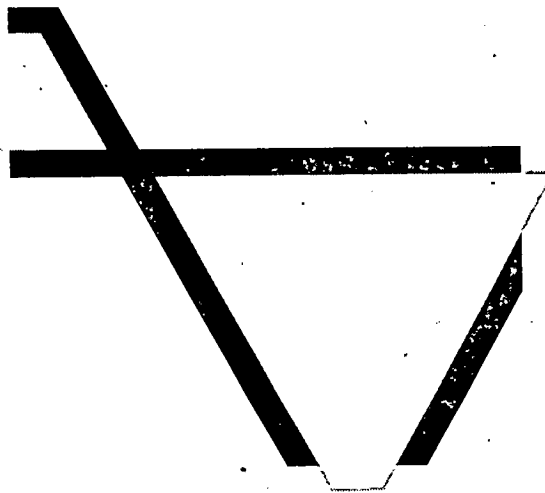
Het zal de lezer waarschijnlijk niet onbekend zijn dat de dynamische gemeente, binnen wier grenzen zich de burelen van de *ESB*-redactie bevinden, in de afgelopen anderhalf jaar een aantal rapporten de wereld heeft ingestuurd, resp. bij monde van enkelen van haar voormannen uitspraken heeft gedaan, die niet ieders instemming in deze contreien mochten hebben. Menige verhitte discussie is in de afgelopen maanden gevoerd, die de relatie tussen de expansieplannen van Rotterdam en de leefbaarheid (om deze langzamerhand wat ranzige term toch nog maar eens te gebruiken) tot onderwerp had. Vele actiecomités, ludiek en ernstig, hebben met niet aflatende ijver Rotterdamse plannen meer of minder kritisch begeleid. Partijen beschuldigen elkaar daarbij over en weer van „veel onredelijkheid in aanvallen op Rotterdam”, resp. van „megalomanie”. Wat hiervan ook waar moge zijn, botertje tot de boom was het bepaald niet.

Het zal duidelijk zijn dat in een dergelijk klimaat een onderzoek naar de betekenis die „leefbaarheid” voor de arbeidsvoorziening in het Rijnmondgebied heeft — want dat is toch het onderwerp van het betreffende rapport — een zaak is die veler kritische belangstelling heeft. Welnu, het rapport toont wetenschappelijk aan wat door velen al jaren met een „natte vinger” werd aangevoeld. Beperken wij ons tot de industriële versie (want dat is de enige gepubliceerde), dan komen daarin o.a. de volgende conclusies voor:

„De zuigkracht van de Rotterdamse agglomeratie voor nieuwe bewoners wordt gevormd door hetgeen deze streek te bieden heeft aan arbeid. Deze zuigkracht blijkt echter niet dát vermogen te hebben, dat er in het algemeen aan wordt toegeschreven. De vele lege arbeidsplaatsen zijn daarvan een onmiskenbaar teken, evenals de veel grotere trek uit Rijnmond dan de vestiging aldaar” (blz. 18).

„Het is het tegenwoordige woon- en leefklimaat in Rijnmond, in vergelijking met andere gebieden in Nederland, zoals het door de werknemers wordt ervaren, dat een van de belangrijkste bronnen van de arbeidsvoor-

wonen, leven, werken in Rijnmond

ziening, een vestigingsoverschot van immigranten, heeft doen opdrogen. Het tekort aan leefbaarheid van deze haven- en industriestreek brengt thans velen er toe deze streek vaarwel te zeggen en elders te gaan wonen en werken” (blz. 38).

„De woonomgeving, de mogelijkheden tot recreatie in de open lucht, de luchtverontreiniging en het daarenboven achterblijven van alle mogelijke voorzieningen en faciliteiten in deze randgemeenten, dát zijn de manco's in Rijnmond. Manco's die de gemiddelde werknemer niet langer aanvaardt, nu wonen en recreatie van zo groot belang zijn geworden in zijn leven en hij in een stedelijk gebied steeds minder kan wonen zoals hij dat wenst. . . .” (blz. 67).

„In de tegenwoordige situatie in Rijnmond staan zowel de welvaart als het welzijn op het spel, omdat het ongunstige woon- en leefklimaat de arbeidsvoorziening en daardoor de produktiviteit in gevaar brengt” (blz. 73). Ongetwijfeld zullen in de komende periode wel weer de nodige pogingen worden gedaan het bekende spel „tegen-elkaar-wegstrepertje” te spelen. Ook andere grote agglomeraties kennen namelijk dit soort „uitstotingsverschijnselen”, waardoor men licht in de verleiding komt a.h.w. vergelijkenderwijs de resultaten van het onderzoek te bagatelliseren. Uit het onderzoek zelf blijkt echter overduidelijk — dit werd óók nog eens beklemtoond tijdens de persconferentie t.g.v. het verschijnen van het boekje — dat Rijnmonds problematiek in deze een extra groot accent heeft en dat de expulsie van dit gebied verre uitgaat boven die van vergelijkbare andere grote agglomeraties!

Moge het boekje — liever nog het oorspronkelijke vierdelige rapport, dat dan wél gepubliceerd dient te worden — een belangrijke bijdrage gaan vormen in de discussie over de toekomstige ontwikkeling van de Rotterdamse agglomeratie.

dR

¹ Uitgegeven voor de Stichting Onderzoek Arbeidssituatie in het Rijnmondgebied en de Commissie Opvoering Produktiviteit door de Universitaire Pers Rotterdam, 1969, 102 blz., f. 7,50.

Technische vereenvoudiging tarieven inkomstenbelasting

De inkomstenbelasting staat weer in het middelpunt van de politieke belangstelling. Misschien is dat een goed moment om ook aan de techniek wat aandacht te schenken, met name aan de opbouw van de tarieftabellen. Men ontkomt nl. niet aan de indruk dat het stelsel niet alleen te ondoorzichtig is voor de grote massa, doch dat ook de politieke elite er moeite mee heeft. Toch is een versimpeling van het stelsel niet zo moeilijk te bereiken.

BELASTINGVRIJE VOETEN

Over de belastingvrije voet heerst nogal wat misverstand. Het tarief 1969 geeft voor gehuwden zonder kinderen (groep II) aan, dat met een inkomen van f. 4.470 nog geen belasting verschuldigd is. In de opbouw van het tarief is dit *niet* de (theoretische) vrije voet, want bij f. 4.500 is f. 63 verschuldigd en bij f. 4.920 is dat f. 127. Conclusie: de vrije voet ligt (een lineair verband aannemend) op omstreeks f. 4.100. Voor de verschillende gezinsgroepen komt men op deze wijze rekenend tot de volgende opstelling.

Tariefgroep	Belastingvrije voet	Vershil
I (< 40 jaar).....	f. 2.950	f. 500
Ia (> 40 jaar).....	3.450	650
II	4.100	900
III — 1 kind	5.000	960
— 2 kinderen	5.960	1.020
— 3 kinderen	6.980	1.080
— 4 kinderen	8.060	1.100
— 5 kinderen	9.160	1.190
— 6 kinderen	10.350	

Hoewel hier niet verder ingegaan zal worden op deze belastingvrije voeten, kunnen enkele kanttekeningen wél gemaakt worden.

— De scheiding tussen I en Ia kan niet anders dan bedoeld zijn als een scheiding tussen niet-zelfstandig levenden en zij, die eigen huis of kamer bewonen. Daarom zou de leeftijd eerder op 25 jaar dan op 40 jaar moeten liggen. Het verschil van f. 500 tussen al dan niet zelfstandig levenden is belachelijk klein en zou zeker verdubbeld moeten worden.

— Voor gehuwden zou men een belastingvrije voet verwachten, die eerder op het niveau van de AOW-uitkering (een erkend minimum) ligt dan op f. 4.100.

— De kinderaftrekbedragen nemen toe met een toenemend aantal kinderen. Volgens het SER-advies over de kinderbijslag zijn de kosten voor de eerste kinderen echter hoger dan voor de volgende. Het SER-advies is op feitelijk cijfermateriaal gebaseerd.

In het algemeen zijn de bedragen uit de tabel allerminst.

BELASTINGPERCENTAGES

Gaat men na, welk percentage de verschillende tariefgroepen aan belasting betalen over hun inkomen, voor

zover dat uitgaat *boven* de belastingvrije voet, dan gelden de onderstaande getallen. Daarbij zij aangetekend, dat de verschillende kolommen het volgende voorstellen:

- Het belastingpercentage over de eerste f. 1.000 boven de belastingvrije voet.
- Idem over de eerste f. 4.000.
- Idem over de eerste f. 10.000.
- Idem over de eerste f. 30.000.
- Idem over de eerste f. 150.000.

Tariefgroep	a	b	c	d	e
	in procenten				
I	17,4	20,5	25,7	39,5	62,2
Ia	16,3	18,9	23,5	36,5	60,2
II	15,5	17,2	21,0	33,8	58,6
III — 1 kind	15,0	16,8	20,9	33,7	58,6
— 2 kinderen	14,7	16,6	20,8	33,8	58,6
— 3 kinderen	14,5	16,5	20,7	34,1	58,7
— 4 kinderen	14,5	16,3	21,0	34,3	58,7
— 5 kinderen	13,9	16,3	21,2	34,6	58,8
— 6 kinderen	14,7	16,8	21,8	35,0	58,9

Voor zover het echtparen met en zonder kinderen betreft, valt het op, dat de belastingpercentages boven de belastingvrije voet slechts fractioneel van elkaar verschillen. Er zit bovendien weinig systematiek in deze verschillen.

Uitgaande van deze grote gelijkheid ligt het voor de hand om voor *alle* groepen gehuwden nauwkeurig dezelfde getallen te hanteren. Zou men als uitgangspunt kiezen groep III — 3 kinderen, dan zouden de volgende belastingpercentages betaald moeten worden over de aangegeven „inkomensschijven”. Deze schijven hebben betrekking op het inkomen *boven* de belastingvrije voet.

Inkomensschijf (boven de belastingvrije voet)	% belasting voor gehuwden	Totaal belasting
f. 0 — 1.000	14	14% van inkomen in schijf (f. 140 max.)
1.000 — 2.000	16	f. 140 + 16% v. schijfinkomen
2.000 — 4.000	18	f. 300 + 18% „ „
4.000 — 7.000	21	f. 660 + 21% „ „
7.000 — 10.000	26	f. 1.290 + 26% „ „
10.000 — 13.000	30	f. 2.070 + 30% „ „
13.000 — 16.000	34	f. 2.970 + 34% „ „
16.000 — 19.000	39	f. 3.990 + 39% „ „
19.000 — 22.000	42	f. 5.160 + 42% „ „
22.000 — 26.000	45	f. 6.420 + 45% „ „
26.000 — 30.000	49	f. 8.220 + 49% „ „
30.000 — 35.000	51	f. 10.180 + 51% „ „
35.000 — 45.000	56	f. 12.730 + 56% „ „
45.000 — 55.000	59	f. 18.330 + 59% „ „
55.000 — 70.000	63	f. 24.230 + 63% „ „
70.000 — 90.000	65	f. 33.680 + 65% „ „
90.000 — 110.000	67½	f. 46.680 + 67½% „ „
110.000 — 155.000	69½	f. 60.180 + 69½% „ „
> 155.000	70½	f. 91.455 + 70½% „ „

De gegeven tabel is inderdaad niet meer dan een voorbeeld; men kan ook andere intervallen kiezen. Teneinde aan te sluiten bij de bestaande belastingdruk zouden voor ongehuwden de percentages uit de tabel resp. ca. 4 en ca. 2 hoger kunnen zijn, met dien verstande dat deze niet hoger worden dan 70½.

Ontwikkelingshulp als achtergrond van toekomstige landbouwpolitiek

Het is de tragiek van de boerenstand, dat een miljoenenleger van kleine producenten steeds weer opnieuw met de eigen onderbetaalde arbeid een te groot produktie-aanbod subsidieert. Noch de producenten van plantenvet in de arme landen, noch de producenten van zuivel in de hoog ontwikkelde rijke landen zijn er tot dusver in geslaagd een beheerst en voldoende georganiseerd aanbod van hun arbeidsprodukt af te stemmen op de vraag van hun afnemers. De arbeidsproductiviteit in de westerse landbouw is duidelijk meer gestegen dan die in de andere bedrijfstakken. Groeiende overschotten zorgen er echter voor, dat deze stijging resulteert in dalende opbrengstprijzen.

De producenten van plantenvet in de ontwikkelingslanden zien hun uit nood geboren bereidheid tegen een uiterst lage beloning steeds meer te produceren, eveneens beloond met voortdurend lager wordende prijzen. De Westeuropese boer is met zijn boterazet onderworpen aan een dodelijke concurrentie van de margarine-industrie. De grondstoffenleveranciers van deze industrie worden op hun beurt beconcurrerd door zeer lage prijzen van Amerikaanse soya-olie. De Amerikaanse soya-olieproductie is gestegen van 132.000 ton in 1925 tot 29,5 mln. ton in 1968¹.

De oliebestanddelen van deze grote produktie heeft men tegen steeds lagere prijs kunnen aanbieden, omdat het soya-eiwit een steeds lonender wordende aftrek vond op de exportmarkten in Europa, waar dankzij de prijssteun voor de melk een relatief gunstige verhouding tussen de prijs van melk en die van krachtvoer ontstond.

De afzet van eiwitrijke veekoek werd bovendien nog bevorderd doordat de 40 à 50% hoge heffing op voergranen aan de buitengrens van de EEG tot gevolg had, dat de onbelast binnengelaten veekoeken de goedkoopste grondstof werden voor de mengvoederindustrie. Terwijl in 1947-1950 de bruto opbrengst van de extractiebedrijven nog voor 50% afkomstig was van de eiwitbestanddelen van de soyaboon, steeg dit percentage in 1968 tot 73.

De totale Amerikaanse export van soya bereikte in 1965 een omvang van 7,7 mln. ton en is sedertdien nog met 25% gestegen. De export naar de EEG bedroeg 3 mln.

ton, waarvan 1,1 mln. ton naar Nederland. In Denemarken, waar de melkprijs aanzienlijk lager bleef, beperkte de afname zich tot 410.000 ton. De melkproduktie is daar sedert 1950 niet gestegen, die in de EEG steeg in tien jaar tijds met 25%.

Nuchter beschouwd kan de conclusie zijn, dat de steeds meer krachtvoer kopende EEG-boer daarmee niet alleen de kostprijsverlaging van de gevaarlijkste concurrent van zijn eigen boter subsidieert, doch ongewild eveneens het lage levenspeil van zijn collega's in de ontwikkelingslanden bestendigt. De gesubsidieerde margarineproductie doet verder groter boteroverschotten ontstaan. Deze boteroverschotten lokken hoge exportsubsidies uit, die op hun beurt weer een gesubsidieerde concurrentievervalsing inhouden voor de uiterst goedkoop producerende Deense en Nieuwzeelandse boterproducenten.

AGRARISCHE-AANBODVERGROTING TEGENGAAN

Het agrarisch prijsbeleid, dat werd ontworpen met de bedoeling een meer rechtvaardige inkomensverhouding te bevorderen, heeft in feite een steeds onrechtvaardiger inkomensverhouding doen ontstaan en laat thans een boerenstand achter, die snel stijgende kostenfactoren moet opvangen met gelijkblijvende produktenprijzen en een dalend levenspeil. Het is de grote verdienste van het Plan-Mansholt dat het deze ongebreidelde aanbodvergroting van slecht georganiseerde producenten wil tegengaan. Bij het beoordelen van deze pogingen zal vooral lering moeten worden getrokken uit in het verleden gemaakte fouten.

Het valt daarbij op dat er een duidelijke samenhang bestaat tussen het achterblijvende inkomen van de Europese boer en het uiterst lage inkomen van zijn collega in de ontwikkelingslanden. Zo is de prijssteun die de Europese landbouw nu al vele jaren ontvangt een reactie op het achtergebleven agrarische inkomen. De snellere stijging

¹ Bron: *Economie Agricole*, no. 5, mei 1968, Uitg. Mij. Coöp. La Fayette, Parijs.

VEREENVOUDIGING SYSTEMATIEK

Het gebruik van a. een tabel met belastingvrije voeten en b. een tabel met marginale percentages over inkomensschijven, betekent een vereenvoudiging voor hen, die over deze zaken moeten beslissen. Tevens geeft het systeem veel meer inzicht aan de afzonderlijke belastingbetalers. Zo zou men zich kunnen voorstellen, dat de ongehuwden aan het bevoegd gezag dringend inlichtingen zouden gaan vragen op welke rechtsgronden hun speciale behandeling berust, voor zover het de marginale percentages betreft. Behandeling van wijzigingsvoorstellen in de volksvertegenwoordiging zal eveneens zinvoller worden, omdat de leden

veel helderder voor ogen zal staan waar het om gaat.

De vereenvoudiging van de huidige tarieftabellen door de voorgestelde belasting op inkomensschijven zal een klein budgettair offer vragen, voor zover men tenminste naar beneden wil nivelleren. Daar een kleinere of grotere aanpassing van de tabellen toch wel binnen enige tijd zijn beslag zal krijgen, ware dringend te overwegen om dan de hier aangegeven uniforme systematiek in te voeren. Bovendien zou dan tevens aandacht besteed kunnen worden aan het verwijderen van een aantal onjuiste verhoudingen in het systeem van belastingvrije voeten.

J. Varkevisser

van het industriële inkomen profiteerde niet alleen van een betere aanbodbeheersing van de voortgebrachte producten, maar tevens van een overvloedig aanbod van goedkope grondstoffen uit de ontwikkelingslanden. In deze achtergebleven gebieden vindt de bevolking nog overwegend zijn bestaan in de landbouw. De maatschappelijke en industriële ontwikkeling vertonen er een grote achterstand. De geproduceerde grondstoffen worden voor het overgrote deel niet door een eigen industrie met eigen arbeidskracht verwerkt tot halffabrikaten of afgewerkte producten. De lonen zijn er laag en de koopkracht van de grote massa gering.

De ontwikkelde landen zijn medeverantwoordelijk voor het ontstaan van deze situatie. Zij hebben de fout gemaakt wél te willen profiteren van de goedkope, in feite onderbetaalde, grondstoffen uit de arme landen, doch tegelijkertijd met beschermende invoerrechten verhinderd dat deze gebieden zelf een eigen industrie op gang brachten en met hun goedkopere arbeid de bevoorrechte afnemers van hun grondstoffen gingen beconcurreren. In plaats daarvan werd de grondstoffenmarkt van de ontwikkelingslanden ondermijnd met synthetische en andere in de rijke landen voortgebrachte grondstoffen. Nog steeds geven deze landen voorrang aan eigen werktijdverkorting en consumptievergroting boven het uitzenden van gespecialiseerde mankracht, technische bijstand, industriële apparatuur alsmede de vestiging van een gunstige ruilvoet met de ontwikkelingslanden.

Door voor zich zelf een geforceerde stijging van het reeds veel hogere levenspeil op te eisen ontnemt men de ontwikkelingslanden belangrijke kansen voor sociale vooruitgang en economische onafhankelijkheid. Zo moet voor ons land voor 1975 op een verdubbeling van het aantal auto's worden gerekend. Engelse arbeiders hopen met een wilde staking-tegen een wet, die wilde stakingen

moet tegengaan, hun „sociale gezindheid” aan een uit eigen vertrouwensmannen bestaande regering op te dringen, daarbij het helpend vermogen van de Engelse economie ontwrichtend.

Zoals tientallen jaren geleden een volledige ontplooiing van het productie-apparaat in de westerse wereld werd tegengehouden door een te geringe koopkracht van grote groepen arbeiders, wordt thans een volledige ontplooiing op wereldniveau verhinderd door het achterblijven van grote massa's in de ontwikkelingslanden. Het is vooral Prof. Dr. J. Tinbergen, die voor dit achterblijven de aandacht heeft gevraagd. Terecht dunkt mij heeft hij gesteld, dat het opheffen van deze achterstand als uiteindelijk resultaat voor de welvarende landen niet een offer, maar de volledige ontplooiing van eigen welvaart betekent en het afwenden van politiek extremisme in de arme landen.

In de jaren dertig was het vooral het toen nog in opkomst zijnde Japan, dat de Westeuropese industrie grote concurrentiemoeilijkheden bezorgde. Japan is thans met zijn sterk gestegen koopkracht niet alleen een potentiële concurrent maar tevens een belangrijke afnemer van het Westen geworden, o.m. tot uiting komende in een voortdurende stijging van de Japanse invoer van zuivelproducten. De ontwikkeling in Japan voert mij tot de conclusie, dat als primaire doelstelling van het toekomstige EEG-landbouwbeleid moet worden gesteld het loon- en prijsbeleid in de EEG zoveel mogelijk af te stemmen op een snelle industrialisatie van de ontwikkelingslanden. Op korte termijn zal deze industrialisatie onvoldoende afzet scheppen voor de EEG-landbouwproductie. De in het Plan-Mansholt aangegeven voorzieningen zullen in deze leemte moeten voorzien.

P. B. de Boer

Ingezonden stuk

Groenzones

De artikelen van Prof. Dr. Ir. F. M. Maas en Ir. A. J. Beenhakker over „Groenzones en industrieterreinen” in *ESB* van 12 en 19 februari jl. zal menigeen, die in zijn werk met deze materie heeft te maken, met belangstelling hebben gelezen. Ook mij is het zo vergaan.

Al lezende kwam ik bij mijzelf tot de conclusie, dat ik het vraagstuk toch geheel anders benader dan de auteurs het doen. Zij stellen het *groen* primair als middel om de onaangename bijwerkingen van industriegebieden te beperken en zodoende wordt afstand tussen industrie en wonen bereikt. Mijnerzijds wordt het *afstand houden* primair gesteld.

Mijn redenering komt er op neer dat blijkens de opgedane ervaring een industriegebied (en ik denk daarbij aan gebieden langs de Waterweg, het Noordzeekanaal, de Kanaalzone enz., industriegebieden dus van het type 1 en 2) gepaard gaat met een zone waarin herhaaldelijk klachten worden geuit over stank, lawaai, neerslag van stof en vuil, aantasting van eigendommen, schade aan gewassen e.d. Daarnaast bestaat er in die zone een potentiële bedreiging van de veiligheid door brand, explosie, ontsnapping van vergiftige gassen, e.d.

Deze zone beschouw ik als een *inferieure zone* die niet gebruikt mag worden als leefmilieu voor de mens. Dit houdt in:

- niet wonen
- niet zonder noodzaak werken
- niet recreëren
- niet zonder noodzaak „verkeren”.

Deze inferieure zone is dus in feite alleen geschikt als transport- en leidingenstrook; zelfs land-, tuin- en bosbouw zouden er eigenlijk niet mogen worden bedreven.

Uiteraard kan men de inferieure zone niet met opzet zonder begroeiing laten; integendeel, deze zone zal met behulp van de mogelijkheden die het gebruik van beplantingen biedt, tot een zo aantrekkelijk mogelijk landschap moeten worden getransformeerd. De werking van dit groen als bestrijder van de verontreiniging van de buitenlucht acht ik niet groot, hetgeen overigens ook door de auteurs verscheidene malen onder woorden wordt gebracht. Ik zie dit groen vrijwel uitsluitend als een psychologisch middel, namelijk ter verzachting van het landschapsbeeld.

Het behoeft geen betoog dat ik met deze redenering als uitgangspunt geen vrede kan hebben met het model op blz. 152, waarin weliswaar een groenzone aanwezig is tussen de zware en basisindustrieën en de woongebieden, doch waarin die groenzones gedacht zijn als recreatief

gebied (benaming Stadsgewestpark). Het model op blz. 182 beantwoordt beter aan mijn uitgangspunt, omdat het recreatieve gebied bewust verder van de industriegebieden verwijderd wordt gehouden door het tussengelegen produktiebos, zij het dat de onderlinge afstanden veel te klein zijn.

Het gevolg van deze verschillen in uitgangspunt treedt voornamelijk aan de dag in de laatste alinea van de paragraaf „Vormgeving van groenzones in relatie tot de verschillende industriemilieus” (blz. 183). Juist het maken van combinaties van het „isolatie-groen” met recreatieve bestemmingen is principieel fout. Mocht over 20 à 30 jaar, als dit groen volledig zijn functie ten aanzien van isolatie is gaan vervullen, de mogelijkheid om de luchtverontreiniging bij de bron te bestrijden belangrijk blijken te zijn verbeterd, dan zou eventueel het desbetreffende groen alsnog voor recreatief gebruik kunnen worden ingericht. Het thans reeds voor dit doel inrichten van deze zones acht ik verwerpelijk.

De auteurs geven geen verantwoording van hun keuze van de afstand tussen „industriegebied” en „woongebied of centrum”. Zij komen bij industrie van het type 1 (basisindustrie = olieraffinage, chemie, metallurgie, zeehavenbedrijf) tot een afstand van meer dan 3.200 m en bij industrie van het type 2 (zware industrie = machinefabricage, scheepsbouw, overslag, elektrische centrales) tot een afstand van 1.600 à 3.200 m. Dat is jammer, want het interesseert mij in hoge mate.

Uit de ervaringen in het Waterweggebied met betrekking tot de door mij eerder genoemde klachten kom ik tot de conclusie, dat de door mij zo genoemde inferieure zone een breedte heeft, die bepaald meer bedraagt dan de door de auteurs genoemde 3.200 m. Nader onderzoek van de geuite klachten en meer diepgaande interpretatie van de gemeten stofneerslaghoeveelheden en de SO₂-concentraties kunnen wellicht op den duur een wat meer exact cijfer opleveren. Vooralsnog stel ik de breedte van deze zone op 5 km.

Ir. H. J. van der Burg

Naschrift

Het standpunt van Ir. van der Burg ligt niet zover van het onze. De benadering geschiedt vanuit een andere hoek, maar het resultaat is ongeveer hetzelfde, zoals uit de volgende aantekeningen moge blijken.

Bij de planning van industrieterrinen is de schaal van groot belang. Grote industrieterrinen vereisen grote afstanden tot de bewoonde wereld - en daarmee ook grote gebieden, die als groenzone kunnen worden ingericht. Inderdaad is het scheppen van afstand uiterst belangrijk. Maar het tussengelegen gebied is niet zonder meer als „inferieure zone” te kwalificeren, ook al zijn de gebruiksmogelijkheden beperkt. De tussengelegen zone zal zodanig ingericht moeten worden, dat een geleidelijke overgang van het grove industriële milieu naar het kwetsbare, fijne stedelijke milieu ontstaat; de inrichting zal dus verscheidene elementen omvatten, die in verfijning (en menselijke activiteit) toenemen naarmate men het stedelijk milieu nadert. Men kan de woestijn niet zomaar aan de stadsrand laten eindigen. Een goed ingericht gebied zal ook zelf meer weerstand kunnen bieden aan mogelijke escalatie van de industrie. Bij deze inrichting komen dus de meest intensieve ge-

Rijnwater:

Hoe(ch)st drank

PTT heeft loketten over:

ex post

Tour de France met merkenploegen:

business cycles

NAVO-debat:

Portugalspuwen

Philips en Griekenland:

verlichte dictatuur

(ongecorrigeerd)

bruiksvormen het dichtst bij de stad, en de meest extensieve aan de rand van de industrie.

Het gebruik van de term „Stadsgewestpark” voor deze overgangzone heeft blijkbaar verwarring gewekt. Een stadsgewestpark in de zin van de Tweede Nota over de ruimtelijke ordening is echter niet voor 100% intensief recreatiegebied; het kan grote stukken landbouwgebied en bos omvatten. Daarbij gaat het hier dus in de eerste plaats om een goede geleiding. De aanduiding „Stadsgewestpark” betekent dus niet, dat de recreatie zich tot vlak onder de industrie moet uitstrekken. Het tweede model is dan ook niets anders dan een uitwerking en verfijning van het eerste. Voor de typologie en terminologie van de parkgebieden zij verder verwezen naar het artikel van F. M. Maas e.a.: „Beeld en ontwikkeling van het Nederlandse landschap tot omstreeks 2000” in *Forum*, XXI - 1 en naar de jaarverslagen van de Rijksplanologische Dienst 1966 en 1967, resp. blz. 89-99 en 100-106.

De afstand tussen industriegebied en woongebied is grotendeels empirisch bepaald. Hierbij is gezocht naar een zeker wetmatige verhouding tot de andere karakteristieken van de industrietypen, zoals uit beschouwing van kolom 6 van de tabel blijkt. De afstand van > 3.200 m bij type 1 moet zodanig geïnterpreteerd worden, dat een dergelijke groenzone een breedte van enige kilometers (minstens 3 km) moet hebben. Dit kan bij zeer grote industriegebieden, zoals Botlek-Europoort, inderdaad leiden tot een breedte van omstreeks 5 km.

Concluderend kan dus gezegd worden, dat afstand houden inderdaad van het allergrootste belang is, maar juist om een geleidelijke overgang tussen de beide milieus te kunnen bewerkstelligen.

Tenslotte onze dank voor de discussiebijdrage van de heer Van der Burg; wij hopen dat andere reacties zullen volgen. Met onze artikelen hebben wij juist beoogd de discussie over dit onderwerp op gang te brengen.

Ir. A. J. Beenhakker
Prof. Dr. Ir. F. M. Maas

Robert Michels: Democratie en organisatie. Een klassieke theorie. Ingeleid door Prof. Dr. J. A. A. van Doorn (Verkorte bewerking van *Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie*, vertaald door Drs. P. A. de Ruiter). Keur der sociologie, reeks „Klassieken”. Universitaire Pers Rotterdam/Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij Antwerpen, 1969, 196 blz., f. 15.

Alva Myrdal en Viola Klein: De werkende vrouw. Een sociologische studie over de spanning tussen gezinstaak en beroep. Ingeleid door Mevr. Prof. Dr. H. M. in 't Veld-Langeveld (*Women's two roles*, vertaald door A. de Groot en J. C. de Groot-Pasman). Keur der sociologie, reeks „Modernen”. Universitaire Pers Rotterdam/Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij Antwerpen, 1969, 236 blz., f. 15.

Een nieuwe serie wetenschappelijke publikaties in (een fraai uitgevoerde) paperback-editie vormt de reeks „Keur der sociologie”. Deze selectie van teksten van klassieke en moderne sociologen is in tweeërlei opzicht het resultaat van Belgisch-Nederlandse samenwerking. Allereerst wordt de redactie gevormd door twee Nederlandse en twee Belgische sociologen, t.w. Prof. Dr. J. A. A. van Doorn, Prof. Dr. A. van Braam, Prof. Dr. E. Leemans en Drs. L. van Outrive. In de tweede plaats zijn het een Nederlandse en een Belgische uitgeverij die tezamen deze „keur” uitgeven.

De reeks valt in drie groepen uiteen: *Modernen*, waarin recente publikaties zijn opgenomen; *Klassieken*, waarin belangrijke werken van oudere datum een plaats krijgen; *Themata*, een aantal beknopte „readers” op specialistisch terrein. Karakteristiek voor de opzet van deze reeks is dat elk deel zal worden voorafgegaan door een uitgebreide introductie tot het werk, waarin de betekenis van de auteur voor de sociologie wordt geschetst, of waarin een verantwoording wordt gegeven van de keuze van de artikelen.

Duidelijk wordt de opzet van de reeks uit de eerste twee verschenen

delen. Prof. van Doorn heeft meer gedaan dan alleen een uitvoerige inleiding te schrijven tot de (eerste!) Nederlandse vertaling van Michels' beroemde boek uit 1911 over de grenzen der partijdemocratie, gedemonstreerd aan de oligarchische tendenties in de toenmalige sociaal-democratische beweging. Van Doorn voorzag deze verkorte vertaling tevens van samenvattende teksten van de passages, die weggelaten werden, „een delicate ingreep” zoals hij zelf zegt en die hij afzonderlijk nog eens verantwoordt.

Michels' filosofie kan korthedshalve worden aangeduid als de onverenigbaarheid van democratie en doelmatige organisatie. Zijn levensloop vormt hiervan een afspiegeling: Michels begon zijn loopbaan als internationaal syndicalist en eindigde als aanhanger van het Italiaanse fascisme.

Professor in 't Veld-Langeveld schreef een uitvoerig voorwoord bij de analyse van Myrdal en Klein van de dualistische rol van de vrouw in de moderne industriële samenleving. Zij schrijft o.a.: „Deze studie van sociale verandering, in 1956 geschreven, is in 1968 nog niet door de historie achterhaald; integendeel, wat zich toen als trend aandienende, is nu eerst recht actueel”. Myrdal en Klein halen — en dat is zelfs in 1969 geen geringe verdienste — de discussies over „de vrouw en haar werk” uit de persoonlijke en emotionele sfeer.

Prof. Dr. H. W. J. Bosman: Internationale monetaire aspecten. Een bundel artikelen. Stenfert Kroese, Leiden 1969, 155 blz., f. 15.

Dit boek is een bundel herdrukken van eerder gepubliceerde artikelen van Prof. Bosman op internationaal monetair terrein. De meeste daarvan (6 in totaal) hebben betrekking op het vraagstuk van de internationale liquiditeiten, een drietal andere artikelen behandelt de eventuele monetaire integratie van West-Europa en de monetaire en financiële aspecten van het vraagstuk der ontwikkelingslanden. Waar cijfer-

reeksen waren opgenomen zijn deze bijgewerkt en waar mogelijk is ook het commentaar aangepast.

Ook een aantal eerder in *ESB* verschenen artikelen is in deze bundel opgenomen, zodat voor aandachtige lezers van *ESB* minimaal éénvijfde deel van dit boek „gesneden koek” moet zijn.

H. van Barneveld: Inleiding tot de algemene assurantie-kennis. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage, zesde druk, 1969, 528 blz., f. 26.

In september 1966 verscheen de vijfde druk; nog geen tweeënehalf jaar later rolt de zesde editie alweer van de persen: wel een bewijs hoezeer dit boek voorziet in de opleidingsbehoeften van het verzekeringsbedrijf. Als altijd is ook deze nieuwe editie weer aangepast aan de recente ontwikkelingen in deze branche.

Het boek telt vijftien hoofdstukken: Economie en verzekering — Geschiedenis der verzekering — Het huidige verzekeringsbedrijf — Inleiding tot het verzekeringsrecht — De verzekeringsovereenkomst — Wezen, voorwerp en bewijs der verzekering — Verzekerde som, waarde, vaste taxatie — De omvang der verzekering — De verzekerde — De verplichtingen van de verzekerde — Het bewijs, dat de schade door de verzekering is gedekt — De regeling en de vergoeding der schade — De subrogatie — Zakelijke rechten en verzekering — Herverzekering.

W. Braun-Feldweg: Industriële vormgeving (Industrial Design Heute. Vert. door M. Zwiers). Marka-boeken no. 101. Het Spectrum, Utrecht 1969, 223 blz., f. 4,50.

Dit boekje behandelt de geschiedenis van de industriële vormgeving. De auteur bespreekt de grondslagen van deze vorm van toegepaste kunst en geeft een overzicht van de belangrijkste prestaties. De vertaling is aangevuld met gegevens over Nederland en België.

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

De vakanties hebben na de tweede wereldoorlog een grote invloed op de Nederlandse geldmarkt. Naarmate het aantal vakantiegeïngangsters en de tijd gedurende welke men op reis gaat stijgen, neemt deze invloed toe. Nu wij steeds vroeger onze werkzaamheden tijdelijk staken zien wij de bankpapiercirculatie — want hierin komt het vakantie-effect tot uitdrukking — ook vroeger in het jaar groeien. De ultimo-juni-stand kan dan ook zeer wel boven de f. 9 mrd. stijgen.

De Staatsinkomsten hebben in de op 23 juni geëindigde week de uitgaven overtroffen. De markt heeft hiervan het drainerende effect ondervonden. De Staatskas is echter niet veel voller geworden, want het Rijk heeft f. 150 mln. gebruikt om zijn schuld bij de Nederlandsche Bank te verminderen.

De deviezenvoorraad van de Centrale Bank is in bovengenoemde week slechts weinig gedaald, waaruit blijkt dat de uitzetting op buitenlandse geldmarkten nog maar weinig is toegenomen. Inmiddels is tussen de Nederlandsche Bank en de handelsbanken een overeenkomst gesloten ter begrenzing van de buitenlandse geldmarktuitzettingen. Voor de maanden augustus tot eind december zal het bedrag 10% lager moeten zijn dan de stand per ultimo mei, resp. van het gemiddelde peil eind maart/eind april. In het licht van de forse uitzetting in juni betekent dit een vermindering.

Het is overigens zeer wel mogelijk dat ook uit andere hoofde de Eurodollarmarkt zich wat zou kunnen ontspannen. De hoofdoorzaak van de krapte op deze markt met als gevolg de hoge rentevoet lag in de sterke vraag van de Amerikaanse banken. In de periode van 9 t/m 21 juni leenden deze instellingen niet minder dan \$ 2.600 mln., waarvan in de week van 16 t/m 21 juni \$ 1.316 mln. Dit heeft de stand op een recordhoogte gebracht, nl. van \$ 13.388 mln. De *Times* meldde, dat in de laatste zes maanden de Amerikanen meer hebben opgenomen dan de totale valutareserves van de EEG-landen. De reden van het versterkte beroep in de laatste weken hield verband met de belastingbetalingsverplichtingen van cliënten van midden juni, hetgeen tot een grote kredietvraag heeft geleid. De banken konden dit niet uit eigen, binnenlandse middelen opbrengen.

Een tweede reden voor een mogelijke ontspanning is gelegen in de maatregelen, die de Amerikaanse monetaire autoriteiten hebben genomen om de toevoer van Eurodollars in te dammen.

De penetratie van Amerikaanse banken in ons land is weer een stapje verder gekomen door de vestiging in Amsterdam van de Continental Illinois National Bank of Chicago. Deze bank behoort in de Verenigde Staten tot de grootste acht banken.

KAPITAALMARKT

Slechts zelden is het mogelijk de kwantitatieve aspecten van de ontwikkeling van de kapitaalmarkt in totaal te schetsen. Meestal moet men zich behelpen met cijfers die slechts een deelaspect van de gehele markt vormen. Wat de besparingen betreft, die bij de traditionele spaarinstellingen worden ondergebracht, deze bewegen zich in de eerste vier maanden van 1969 op een hoger niveau dan in de overeenkomstige periode van 1968. In eerste genoemde periode bereikte het spaarverschil een hoogte van f. 632 mln.; in 1968 was dit f. 428 mln. Deze groei concentreert zich vooral bij de landbouwkredietinstellingen, die van f. 151 mln. op f. 347 mln. sprongen. De R.P.S. verliest terrein: tegenover f. 125 mln. in de desbetreffende periode 1968 staat nu f. 63 mln.

In het beeld van de emissiemarkt komt na publikatie van de meicijfers weinig wijziging. Tegen f. 781,5 mln. emissies in januari tot en met mei 1969 staat voor f. 942,2 mln. in dezelfde periode van 1968. De Rijksoverheid heeft een groter beslag op de beschikbare gelden gelegd; de overige partijen (gemeenten en particuliere sector) hebben hun beroep verminderd.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen (1963 = 100)	30 dec. 1968	H. & L. 1969	20 juni 1969	27 juni 1969
Algemeen	121	130 — 117	118	119
Internationale concerns	127	138 — 123	125	125
Industrie	119	129 — 113	116	117
Scheepvaart	89	94 — 81	83	83
Banken en verzekering	98	127 — 97	114	114
Handel enz.	122	133 — 114	115	115

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen ¹			
Kon. Petroleum	f. 182,90		f. 176,65 f. 177,10
Philips	f. 163,35		f. 63,35 f. 63,05
Unilever, cert.	f. 125,30		f. 107,20 f. 111,60
Zout-Organon	f. 199,80		f. 158,80 f. 157,50
Hoogovens, n.r.c.	f. 101,80		f. 107,30 f. 106,10
A.K.U.	f. 123,20		f. 119,60 f. 118,85
AMRO-Bank	f. 64,30		f. 55,30 f. 55,40
Nat. Nederlanden	800		1015 1012
K.L.M.	f. 212,—		f. 213,— f. 200,55
Robeco	f. 255,50		f. 247,— f. 247,—
New York			
Dow Jones Industrials	945		876 870
Rentestand			
Langlopende staatsobligaties ² ..	6,63		7,40 7,52
Aandelen: internationales ²	3,4		
lokales ²	3,9		
Disconto driemaands schatkistpapier	5		5½ 5½

¹ Aangepast voor kapitaalwijzigingen.

² Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

Prof. Dr. C. D. Jongman

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

BELEGGINGSMAATSCHAPPIJ UNITAS N.V.

Een internationaal gerichte beleggingsmaatschappij met een concernvermogen van f 810.000.000,— zoekt een

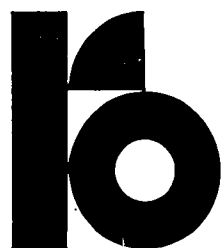
EKONOOM

ter versterking van zijn afdeling beleggingen. Deze functionaris zal tot taak hebben:

- het verrichten van onderzoek op het gebied van beleggingen in nederlandse en buitenlandse aandelen!
- het mede uitstippelen en voorbereiden van het te volgen beleggingsbeleid in de ruimst mogelijke betekenis;
- het onderhouden van externe kontakten.

Leeftijd: bij voorkeur niet ouder dan 30 jaar. Sollicitaties te richten aan de direktie van

BELEGGINGSMAATSCHAPPIJ UNITAS N.V.
WILLEMSKADE 12 — ROTTERDAM — (TELEFOON 010-118615).

de rijksoverheid vraagt

voor het Ministerie van Economische Zaken

t.b.v. het Directoraat-Generaal voor de Energievoorziening
(Directie Elektriciteitsvoorziening)

economisch medewerker

Taak: analyseren en bewerken van gegevens betreffende de elektriciteitsproductie en distributie;
behandelen van tariefaangelegenheden;
deelnemen aan nationaal en internationaal overleg;
medewerking verlenen aan algemene beleidswerkzaamheden van economische aard.

Vereist: doctoraal examen economie. Leeftijd tot ca. 40 jaar.

Standplaats: 's-Gravenhage.

Salaris, afhankelijk van leeftijd en ervaring, max. f 2283,- per maand.

Promotiemogelijkheden aanwezig.

Telefonische inlichtingen 070 - 81 40 11, tst. 2726.

Schriftelijke sollicitaties onder vacaturenummer 9-0974/0936 zenden aan de Rijks
Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

AOW-premie voor Rijksrekening. De salarissen zijn exclusief 6% vakantieuitkering